

PAPER DETAILS

TITLE: MALİ TABLO ANALİZİ ÇALIŞMALARININ BIBLIYOMETRİK ANALİZİ

AUTHORS: Enver Sümer, Sule Yüksel Yigiter

PAGES: 41-55

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4358802>

MALİ TABLO ANALİZİ ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

1. Enver SÜMER¹

2. Şule Yüksel YİĞİTER²

ÖZET

Günümüzde işletmeler varlıklarını sürdürebilmek ve rekabet edebilmek için hem geçmiş durumlarını hem de mevcut durumlarını analiz etmek, varsa kötü gidişat olan noktalarda önlemler almak ve geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak için mali analize ihtiyaç duymaktadır. Mali analiz işletmelerin geçmiş ve güncel durumunun analiz edilmesine imkan verirken, aynı zamanda geleceğe de ışık tutmaktadır. Çalışmada literatürde geçmişten bugüne işletmelerin mali tablo analizinin yapıldığı akademik çalışmaların bibliyometrik analizi yapılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Web of Science veri tabanında çalışmalar taranmış ve 319 yayına ulaşılmıştır. Analiz sonucunda mali tablo analizi konusunda ilk çalışmanın 1980 yılında yayımlandığı görülmektedir. İlgili alanda en fazla çalışma 2014 yılında yapılmıştır. Mali analiz konusunda en çok çalışma yapılan ve en çok atıf alan ülke ABD'dir.

Anahtar Kelimeler: Mali tablo analizi, finansal oranlar, mali tablolar, oran analizi, temel analiz.

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF FINANCIAL STATEMENT ANALYSIS STUDIES

ABSTRACT

Today, businesses need financial analysis to analyze both their past and current situations, take precautions in case of any negative developments, and make predictions about the future in order to sustain their existence and compete. While financial analysis allows the analysis of the past and current situations of businesses, it also sheds light on the future. The aim of the study is to conduct a bibliometric analysis of academic studies in which financial statement analysis of businesses has been conducted from past to present. In this context, studies were scanned in the Web of Science database and 319 publications were reached. As a result of the analysis, it is seen that the first study on financial statement analysis was published in 1980. The most studies in the relevant field were conducted in 2014. The country with the most studies and the most citations on financial analysis is the USA.

Key Words: Financial statement analysis, financial ratios, financial statements, ratio analysis, fundamental analysis

¹ Dr. Öğr. Üyesi, EBYÜ, MYO, esumer@erzincan.edu.tr, ORCID: 0009-0001-9971-2889

² Doç. Dr., EBYÜ, İşletme Bölümü, syigiter@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3230-5784

Geliş Tarihi: 12.11.2024 / Kabul Tarihi: 19.11.2024 Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir. Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal Licenced by CC-BYNC ile lisanslıdır.

GİRİŞ

İşletmeler yoğun rekabet ortamında ayakta kalabilmek için mevcut ve gelecek durumlarını analiz etmeli, alacakları kararları buna göre yönlendirmelidir. Özellikle finansal ve faaliyet başarısının sağlanması ve sürdürülebilmesi için bu durum vazgeçilmez bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. İşletmeler durum değerlendirmesi yaparken en çok mali tablolardan faydalanmaktadır. Mali tablolar sayesinde hem mevcut durum ortaya konurken hem de geleceğe yönelik tahminler yapılabilmektedir.

Mali tablolar, işletmelerin mali durumları, varlık yapısı ve faaliyet performansı hakkında ilgililere önemli bilgiler sunmaktadır. Tabloların içerdiği bilgilerin doğruluğu kadar, gerçekçi yorumlanması da önem taşımaktadır. İşletmelerin mali tablolarını kullanarak karar alan iç ve dış paydaşları bulunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu tabloların analizi tüm paydaşların doğru kararlar almasına imkan tanımaktadır.

Mali Tablolar Analizi ile işletmenin mali yapısı, faaliyet etkinliği ve hem mali açıdan hem de finansal açıdan geleceğe ilişkin tahminde bulunma imkanı sağlanmaktadır. Mali tablo analizlerinde çeşitli teknikler kullanarak kalemler arasındaki ilişkiler ortaya konmakta ve söz konusu kalemlere ilişkin değişimler incelenebilmektedir (Önce 2019: 4).

Mali analiz, mali tabloların birtakım analiz yöntemleri kullanılarak incelenmesi ve ulaşılan sonuçların yorumlanarak işletme hakkında bazı öngörülere ulaşılması faaliyetidir (Elmas, 2019: 4)

Mali tablo analizinin işletmelere birçok faydası bulunmakla birlikte analiz yapılırken dikkat edilmesi gereken bazı koşulların bulunmaktadır. Bu koşulların en önemlilerinden biri mali tabloların dayandığı muhasebe kayıtlarının doğru, güvenilir ve muhasebe ilkeleri doğrultusunda hazırlanmış olmasıdır. Mali tablo kalemlerinin doğru bilgileri içermesi analizin başarısını önemli ölçüde artıracaktır.

1. MALİ ANALİZ TEKNİKLERİ

İşletmenin karlılık durumunun, borç ödeme gücünün, varlıklarını etkin kullanıp kullanmadığının tespit edilmesine yönelik olarak mali tablo kalemlerinin gösterdiği eğilimin incelenmesi amacıyla kullanılan teknikler Yatay analiz, Dikey analiz, Trend Analizi ve Oran analizi olmak üzere dört başlıkta toplanmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2003: 518).

1.1. YATAY ANALİZ (KARŞILAŞTIRMALI TABLOLAR ANALİZİ)

Yatay analiz bir işletmenin mali tablolarının iki veya daha fazla yılı kapsayacak şekilde ele alınması ve elde edilen sonuçlara göre mali tablo kalemlerindeki değişimin fark (artış ve azalış) ve bir önceki veya baz yıla göre yüzdesel değişimin ortaya konulmasıdır (Toroslu ve Durmuş, 2013: 69-70). Yatay analiz birden fazla yılı kapsamı nedeniyle dinamik bir analiz tekniğidir. Tekniğin üstün yönü ise işletmenin gelişme yönü hakkında bilgi vermesidir (Savcı, 2009: 172). Yatay analiz ile bir işletmenin mali durumu ve mali performansında meydana gelen değişim tespit edilerek, geçmişteki ve mevcut durumu ortaya konulabilmekte ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunulabilmektedir (Elmas, 2019: 126).

Mali tablolardaki hem tutar değişimi hem de yüzdesel değişim aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Lazol, 2010: 17):

HESAP	TUTAR		DEĞİŞİM	
	I. YIL	II. YIL	TUTAR	%
AAAAA	X	Y	(Y-X)	$[(Y-X) / X] * 100$

1.2. DİKEY ANALİZ (YÜZDE YÖNTEMİ İLE ANALİZ)

Dikey analiz yönteminde, mali tablolarda yer alan her bir kalemin ya grup toplamı (dönen varlıklar, duran varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar, özkaynaklar) ya da genel toplam (aktif ve pasif) içerisindeki yüzdesi bulunmaktadır. Her bir kalemin grup toplamı içerisindeki yüzdesi hesaplanırken grup toplamı, genel toplam içerisindeki yüzdesi hesaplanırken de genel toplam 100 kabul edilmektedir. Gelir tablosu analiz edilirken ise net satışlar 100 kabul edilmekte ve diğer kalemler net satışlara oranlanmaktadır (Aydın vd., 2010: 123). Dikey analizin en önemli üstünlüğü, mali tablo kalemlerinin genel veya grup toplamı içerisindeki yüzdesinin belirlenmesi ile işletmelerin sektör ve rakip işletmelerle karşılaştırılmasına imkan vermesidir (Omağ, 2014: 69).

Bilanço ve gelir tablosu dikey yüzdeleri aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Lazol, 2010: 31-32):

İlgili Kalemin Toplam İçindeki Payı:	$(\text{İlgili Kalem Tutarı} / \text{Bilanço Toplamı}) * 100$
İlgili Kalemin Grup İçindeki Payı:	$(\text{İlgili Kalem Tutarı} / \text{Grup Toplamı}) * 100$
Grupların Toplam İçindeki Payı:	$(\text{Grup Tutarı} / \text{Bilanço Toplamı}) * 100$

İlgili Kalemin Toplam İçindeki Payı:	$(\text{İlgili Kalem Tutarı} / \text{Net Satışlar}) * 100$
İlgili Kalemin Grup İçindeki Payı:	$(\text{İlgili Kalem Tutarı} / \text{Grup Toplamı}) * 100$
Grupların Toplam İçindeki Payı:	$(\text{Grup Tutarı} / \text{Net Satışlar}) * 100$

1.3. ORAN ANALİZİ

Oran analizinin temelinde, mali tablo kalemleri arasında matematiksel ilişki kurarak, kalemlerin birbirine oranlanması düşüncesi yatmaktadır. En çok kullanılan analiz tekniklerinden biridir (Karapınar ve Zaif, 2009: 148). Finans yöneticileri mali tablolardaki ham veriyi yorumlama açısından anlamlı hale getirebilmek için oran analizini kullanmaktadır (Özer, 2012: 185). Oran analizinin en büyük avantajlarından biri elde edilen sonuçların, standart oranlarla, sektörün ortalama oranları ile ve rakip işletmelerin oranlarıyla karşılaştırma yapma imkanı vermesidir. Bu sayede işletmenin durumu hem sektör bakımından hem de rakip işletmeler açısından daha net anlaşılmış olacaktır. Oranlar genel olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (Aydın vd., 2010: 90-91):

- Likidite Oranları
- Faaliyet Oranları
- Kaldıraç Oranları
- Karlılık Oranları
- Piyasa Performansı Oranları

1.3.1. Likidite Oranları

İşletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ve likiditesini ölçen oranlardır. İşletmenin kısa vadeli yabancı kaynakları ve dönen varlıkları arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Ayrıca likidite oranları sayesinde işletmenin net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığı da analiz edilmiş olur. Likidite oranları cari oran, asit-test oranı ve nakit oran olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Münyas, 2018: 124-125).

1.3.2. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları işletmelerin varlıklarını ne kadar etki kullandıklarını ölçen oranlardır. Söz konusu oranlar işletme varlıklarına bağlanan her bir liralık fonun ne kadar satışa neden olduğunu ortaya

koymaktadır. Faaliyet oranları hesaplanırken, oranın paydasında satışlar pay kısmında ise analiz edilen ilgili hesap kalemi yer almaktadır. Alacak devir hızı, stok devir hızı, özsermaye devir hızı ve aktif devir hızı faaliyet oranlarına örnek gösterilebilir (Ceylan ve Korkmaz, 2018: 65).

1.3.3. Kaldıraç Oranları

Borçlanma oranları veya mali yapı oranları olarak da adlandırılan bu oranlar işletmenin uygun finanse edilip edilmediğini ortaya koymaktadır. Kaldıraç oranları hesaplanırken öz sermaye ve yabancı kaynaklar dikkate alınmaktadır. İşletmenin uzun vadede yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini konusunda bilgi vermektedir. Yabancı kaynak/ Varlık toplamı, Öz sermaye / Varlık toplamı, Yabancı kaynak/ Öz sermaye oranı gibi oranlar kaldıraç oranları olarak hesaplanan oranlardandır (Akgüç, 2010: 32).

1.3.4. Karlılık Oranları

Karlılık oranları işletmenin faaliyet sonuçlarının doyurucu olup olmadığı, yeterince kar elde edip etmediği gibi soruların cevaplanmasına yardım eden oranlardır. Karlılık oranlarının düşük çıkması başlangıçta sorun gibi gözükse de sektördeki diğer işletmelerden yüksek olması yeterince kar edildiğini ortaya koymaktadır. Karlılık analizinde kar ile sermaye ve satışlar arasındaki ilişkilerin saptanmasında kullanılan oranlar, işletmenin hissedarlarına yeterli kar sağlayıp sağlayamadığını gösteren oranlar ve yükümlülüklerini karşılayabilmek için yeterli gelir elde edip etmediğini saptamada kullanılan oranlar hesaplanmaktadır (Akgüç, 2011, 482-483).

1.3.5. Piyasa Performansı Oranları

Borsa performansı oranları olarak da adlandırılan bu oranlar işletmelerin borsada göstermiş olduğu performansın ölçülmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu oranlar özellikle potansiyel yatırımcılar tarafından takip edilmektedir ve işletmenin hisse senetlerinin gerçek değerinin belirlenmesini sağlayarak yatırımcıyı yönlendirmektedir. Fiyat/ Kazanç oranı, Piyasa Değeri/ Defter Değeri oranı, Hisse Başına Kar, Kar dağıtım Oranı gibi oranlar piyasa performansının ölçülmesinde kullanılan oranlardır (Bakır ve Şahin, 2009: 148-149).

1.4. TREND ANALİZİ

Mali tablolar analizi ile işletmelerin hem mali durumlarına hem de faaliyet sonuçlarına ilişkin önemli yargılara ulaşılması mümkündür. Elde edilen bilgilerle işletmenin mevcut durumu ortaya konurken gelecekte karşılaşılabileceği durumlarla ilgilide tahminde bulunma şansı elde edilmiş olur. Mali tablolar analizi yapılırken kullanılan teknikler yatay analiz, dikey analiz, trend analizi ve oran analizi şeklinde sayılmaktadır. Mali tablolar analizi ile işletmenin geçmişte ve mevcut durumda gerçekleştirdiği faaliyetlerinin başarılı olup olmadığı da ortaya konulmaktadır. Böylece yanlış olan uygulamaların düzeltilmesi söz konusu olabilecektir. Analizden beklenen amaçların elde edilebilmesi için mali tablo kalemlerindeki bilgilerin doğru ve güvenilir olması gerekmektedir. Mali tabloların bağımsız denetimden geçmiş olması analizin güvenilirliğini artıracak önemli etkenlerden biridir (Çabuk, 2013: 16).

Mali analizde kullanılan her bir tekniğin avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Trend analizinin en önemli avantajı çok daha uzun dönemlerin analiz edilmesine imkan vermesidir. Böylelikle daha uzun dönemler itibarıyla mali tablo kalemlerindeki eğilimler tespit edilebilmektedir. Analizin başarılı sonuçlar vermesi için ön şart, söz konusu analizin 5-6 yıllık bir dönemi kapsamasıdır (Topak: 193).

Trend analizi yapılırken mali tablo analizi kalemlerinin değişim eğilimlerinin belirlenmesi gerekir. Uygulamada iki yöntem kullanılmaktadır: Baz yıl yöntemi ve bir önceki yıl yöntemi (Lazol,

2010: 47). Analizin başarılı olabilmesi için baz yıl olarak seçilecek yılın mümkün olduğunca normal bir yıl olması önemlidir. Baz yıl yanlış seçildiği takdirde mali tablo kalemlerinin eğilimleri ve sonuçlar yanlış çıkacaktır (Sevim, 2013:52). Trend analizi birden fazla dönemin analiz edilmesine imkan verdiği için dinamik bir analiz olarak kabul edilmektedir.

Mali tablo eğilim yüzdelerine göre düzenlendikten sonra birbirleri ile ilişkili olan kalemlerin gösterdikleri eğilimler karşılaştırmalı olarak yorumlanmalıdır. Böylece daha doğru ve güvenilir sonuçlara ulaşmak mümkün olabilecektir. Tren analizinde eğilim yüzdeleri aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Çil Koçyiğit vd., 2022: 5).

Analizi Yapılan Yıldaki İlgili Kalem Verisi Eğilim Yüzdesi

$$\text{Eğilim Yüzdesi} = \frac{\text{Baz Alınan Yıldaki İlgili Kalem Verisi}}{\text{Baz Alınan Yıldaki İlgili Kalem Verisi}} \times 100$$

Baz Alınan Yıldaki İlgili Kalem Verisi

Trend analizinde bir dönemin tüm kalemlerinin incelenmesi söz konusudur. Baz yıl olarak alınan yılın tüm mali tablo kalemleri 100 olarak kabul edilir ve incelenen diğer yıllar buna göre ifade edilir (Karapınar ve Ayıkoğlu Zaif, 2009: 141). İncelenen yıldaki mali tablo kalemlerinin yüzün üzerinde olması artış olduğunu, yüzün altında olması ise azalış olduğunu ortaya koymaktadır.

Tren analizi yapılırken amaç belirli bir zaman aralığında mali tablo kalemlerinin eğilimlerinin tespit edilmesi olduğu için aşağıdaki sıranın izlenmesi önemli olacaktır (Toroslu ve Durmuş, 2013: 84):

- İncelenen kalemlerin eğilimleri hesaplanması.
- Hesaplanan eğilimler arasındaki benzerliklerin veya farklılıkların tespit edilmesi.
- Birbiri ile ilişkili kalemlerin eğilimleri arasındaki etkileşimin ortaya konulması.
- İlişkili kalemlerin eğilimlerinin işletme açısından nasıl sonuçlara neden olduğunun belirlenmesi.
- Söz konusu durumun gelecekte ne gibi sonuçlara neden olabileceğinin tahmin edilmesi.

2. LİTERATÜR

Avan (2023) tarafından yapılan çalışmada hastane hizmetleri alt sektörünün finansal performansı trend analizi ile incelenmiştir. 2009-2020 yıllarını kapsayan çalışmada 2009 yılı baz yıl olarak alınmıştır. Çalışma sonucunda incelenen sektörün duran varlıklarının ve öz kaynaklarının baz yıla göre devamlı arttığı görülmüştür. Dönen varlıklar ve kısa vadeli yabancı kaynaklar 2019 yılında azalırken, uzun vadeli yabancı kaynaklar 2018 yılında azalmıştır. Hastanelerin aktiflerinin ve pasiflerinin temel yıla oranla devamlı yükseldiği tespit edilmiştir (Avan, 2023: 8).

Çil Koçyiğit vd. (2022), bir sağlık işletmesinin finansal performansını trend analizi ile incelemişlerdir. Çalışma, 2010-2020 yılları arasındaki 11 yıllık bilanço ve gelir tablosu kullanılarak yapılmıştır. 2010 yılının baz alındığı çalışma sonucunda sağlık işletmesinin ticari alacaklarının yıllar itibariyle artış eğiliminde, nakit ve benzeri değerlerinin ise azalış eğiliminde olduğu görülmüştür. Ayrıca analiz sonuçları işletmenin alacak tahsilinde sorun yaşadığını ortaya koymuştur.

Demir (2022), Türkiye’de menkul kıymetleri BİST’de işlem gören savunma sanayi şirketleri ile Defense 100 listesinde yer alan savunma sanayi şirketlerinin bilanço ve gelir tabloları trend analizi incelenmiştir. 2015-2020 yıllarını kapsayan çalışmada incelenen Türk şirketlerinin satışlar, satışların maliyeti ve karlılık oranları açısından karşılaştırma yapılan şirketlere göre daha iyi performans gösterdiği, buna karşılık kısa ve uzun vadeli borçlar açısından daha kötü durumda olduğu sonucuna varılmıştır.

Mazman İtik (2021), BİST’de faaliyet gösteren bir gıda işletmesinin mali tablolarını tüm analiz tekniklerini kullanarak incelemiştir. 2015-2019 yıllarına ilişkin bilanço ve gelir tablosundan

faydalanılarak yapılan analiz sonucunda; işletmenin 2019 yılında 2018 yılına göre daha düşük net işletme sermayesine sahip olmasına rağmen borç ödeme gücünün olduğu, 2018 yılına göre 2019 yılında karlılığının daha düşük olduğu, bu durumun ise finansal giderlerden kaynaklı olduğu, ayrıca kısa vadeli yabancı kaynak oranının yüksek ve cari oranının istenilen seviyede olmaması nedeniyle gereken önlemlerin alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özari ve Demir Erol (2019), ABC grubunun üyesi olan beş çimento firmasının 2012-2016 dönemlerine ilişkin performans analizini yapmışlardır. Çalışmada önce trend analizi yapılmış, daha sonra ise bu analizin sonuçları kullanılarak Gri İlişkisel Analiz yapılmıştır. Analiz sonuçlarından yola çıkılarak yöneticilerin almış oldukları finansal kararların doğruluğunun tespit edilmesine çalışılmıştır. İşletmelerin büyümek için aşırı derecede borçlanmalarının risk oluşturmalarına rağmen yine de bazı işletmelerin bu riski aldıkları ve bu nedenle de finansal performanslarının düşük çıktığı görülmüştür.

Bülüş vd. (2018) 2013-2017 yılları için kamu üniversite hastanelerinin finansal performansını trend analizi ile incelemişlerdir. 2013 yılının baz yıl alındığı çalışmada, üniversite hastanelerinin dönen varlıklarının değişmediği, stoklarının, borçlarının, öz kaynaklarının arttığı, duran varlıklarının 2015 yılında aşırı düzeyde olduğu, kısa vadeli borç ödeme gücünün azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca kamu üniversite hastanelerinin finansal açıdan problem yaşadığı, zarar ettiği ve 2015 yılı dışında zararlarının arttığı görülmüştür.

Göçer (2015), Pendik Belediyesinin 2008-2012 yılları arasındaki mali tablolarını yatay ve dikey analiz ile incelemiştir. Çalışma sonucunda 2008 yılından başlayarak dönen varlıklarda artış (2009 yılı hariç), duran varlıklarda azalış olduğu, artışın özellikle 2010-2012 yıllarında yüksek olduğu, önceki yıl baz alınarak yapılan yatay analiz sonuçlarına göre ise, 2009 ve 2011 yılları hariç kısa vadeli borçların arttığı tespit edilmiştir. Belediyenin duran varlıklarındaki azalmanın temel nedeni, arazi, arsalarda ve birikmiş amortismanlarda azalma olarak ortaya konmuştur.

Özer (2012), çalışmasında bir eğitim ve araştırma hastanesinin 2008-2009-2010 yıllarına ait mali tablolarını oran analizi ve yatay analiz ile incelemiştir. Söz konusu yıllara ait bilanço ve gelir tablolarının kullanıldığı çalışmada veriler M.S. Office programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular hastanenin 2008 ve 2009 yıllarında dönen varlıklarının çoğunluğunun ticari alacaklardan oluştuğunu ve alacakların tahsilinde ciddi sıkıntılar yaşadığını göstermektedir. Ayrıca hastanenin mali yapısının genel olarak öz kaynak ağırlıklı olduğu, 2008 yılında zarar ettiği, 2009 yılında karlılığının yükseldiği ve 2010 yılında tekrar düşüş olduğu tespit edilmiştir.

Akcanlı vd. (2013), borsaya kayıtlı olan iki havayolu şirketinin 2007-2011 yıllarındaki mali tablolarını trend analizi yöntemiyle analiz etmişlerdir. Her iki işletme özelinde stok-net satış, ticari alacak-net satış, stok-ticari borç, dönen varlık-net satış, dönen varlık-kısa vadeli yabancı kaynak, maddi duran varlık-net satış, maddi duran varlık-özkaynak, uzun vadeli yabancı kaynak-duran varlık, yabancı kaynak-özkaynak ilişkisi incelenmiştir.

Ekşi (2010), çalışmasında KOBİ ve büyük ölçekli işletmelerin kriz sürecindeki mali tablolarını trend analizi ile incelemiştir. Çalışmada 1999-2003 yılları için öncelikle işletmelerin oranları hesaplanmış daha sonra ise bu oranlar trend analizi ile analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, KOBİ ve büyük ölçekli işletmelerin likidite, mali yapı ve faaliyet oranlarının özellikle kriz yılı olan 2000 ve 2001 yıllarında önemli denilebilecek düzeyde değiştiğini, ancak 2002 ve 2003 yıllarında toparlanma eğiliminde olduğunu ortaya koymuştur. Karlılık oranları ise yıllar itibarıyla oldukça fazla dalgalanmıştır.

3. VERİ SETİ ve METODOLOJİ

Çalışmada Web of Science veri tabanı dikkate alınarak mali tablo analizi konusunda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Analizde Web of Science veri tabanının kullanılmasının sebebi, bu veri tabanı

kapsamındaki endekslerde yayınlanan ve literatüre önemli katkılar sağlayan çalışmaların yayımlandığı dergilerin yer aldığı bir veri tabanı olmasıdır (Ancarlı vd., 2023: 47).

Araştırmanın amacı ile kullanılan analizler ve bulgular aşağıda açıklanmaktadır. Nicel veriler ve nümerik ölçümler kapsamında mali tablo analizi ile ilgili gerçekleştirilen bibliyometrik analiz ile gelecekteki çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır.

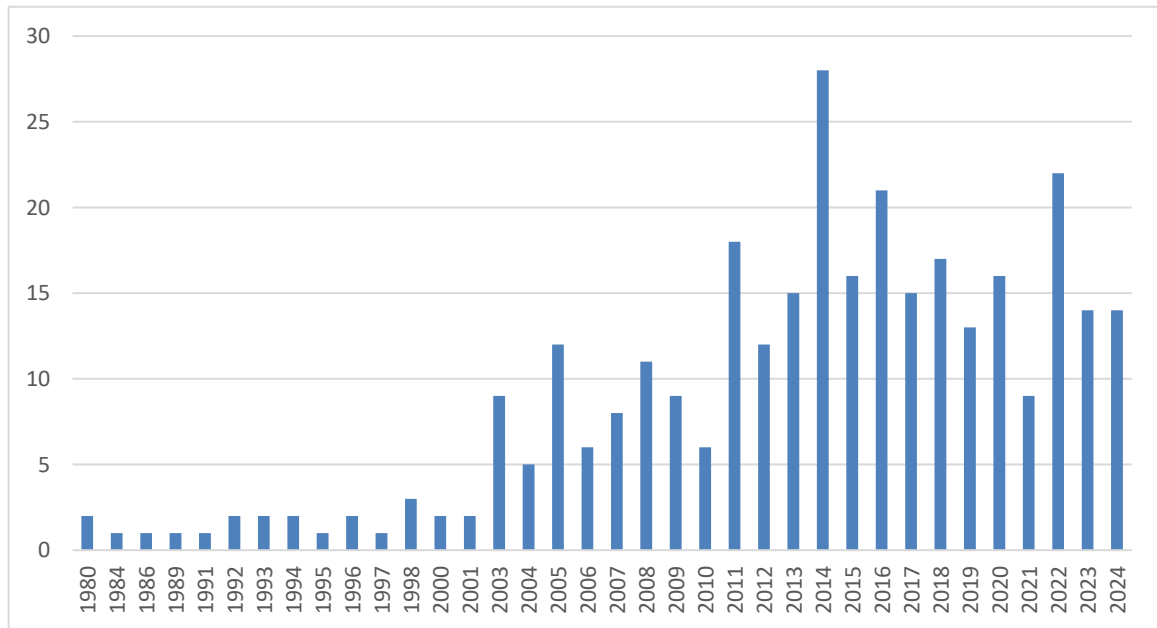
Literatürde birçok farklı bibliyometrik analiz tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Mevcut çalışmada ise daha işlevsel olduğu öngörülen VOSviewer programı kullanılarak analizler yapılmıştır. VOSviewer görsellik, çok boyutlu analiz ve haritalama olanakları sunarak veri setlerinin daha ayrıntılı analizine imkan vermektedir. Çalışmada verilere Web of Science veri tabanından ulaşılmıştır. Söz konusu veri tabanının kullanılması Bibliyometrik analiz çalışmalarının güvenilirliğinin sağlanmasında oldukça önemlidir. Web of Science veri tabanında üst düzey veri analizleri için çeşitli kontrol mekanizmaları yer almaktadır ve farklı disiplinlerden birçok nitelikli ve güvenilir çalışmalar bulunmaktadır (Dirik vd., 2023: 173).

Çalışma kapsamında, 31.09.2024 tarihinde, “Mali tablo analizi” anahtar kelimesiyle Web of Science’da “tüm alanlar” seçilerek gerçekleştirilen araştırmada 2393 çalışma olduğu görülmüştür. 1980-2024 yıllarında farklı disiplinlerden 225 makale, 16 kitap bölümü, 10 editoryal yazı, 70 bildiri, 6 erken görünümde araştırma, 5 derleme, 15 kitap incelemesi ve 1 kitap türü çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırma alanları dikkate alındığında sıralama işletme finansmanı (168), yönetim (49), işletme (35), ekonomi (29) ve eğitim araştırmaları (21) şeklinde olmaktadır

4. BULGULAR

Bu bölüm mali tablo analizi kavramına ait bilgiler ve çalışmanın esas sorularına cevap olabilecek nitelikteki görsellerle açıklanmıştır. Web of Science veri tabanındaki ilk mali tablo analizi makalesi 1980 yılında yayınlanmıştır. 1980-2024 yılları arasında söz konusu konu ile ilgili en çok çalışmanın 2014 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Makalelerin yıllara göre dağılımı Grafik 1’de özetlenmiştir.

Grafik 1. Yıllara Göre Makale Sayılarının Dağılımı

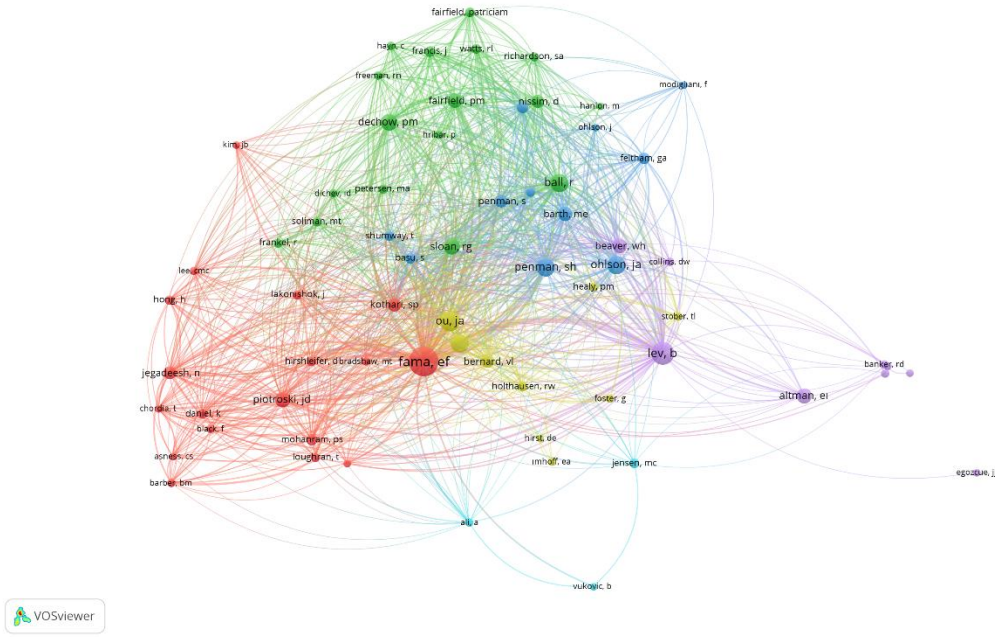

Kaynak: Web of Science Veri Tabanı, 2024

Ortak Yazar Analizi

Ortak yazarlık analizi yapılarak, birbiriyle en çok bağlantı halinde olan ve ortak çalışan yazarları belirlemek üzere en az 1 yayın, en az 1 atıf ölçütü tespit edilerek ağ haritası meydana getirilmiştir. Aralarında bağlantının en fazla olduğu yazarlar arasında gerçekleştirilen analizde, tek bir kümede birleşen 19 bağlantı tespit edilmiştir. En çok atıf alan yazarların 900 atıf ile Campbell Harvey, 900 atıf ile Yan Liu ve 900 atıf ile Heqing Zhu, en yüksek bağlantıya sahip isimlerin ise 9 bağlantı ile Azuraliza Abu Bakar, 9 bağlantı ile Abdul Razak Hamdan ve yine 9 bağlantı ile Siti Sakira Kamaruddin olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte en fazla sayıda çalışma yapan yazarın 8 çalışma ile Chinhwee Tan 7 çalışma ile Thomas R. Robinson ve 4 çalışma ile Nuria Arimany-Serrat olduğu belirlenmiştir.

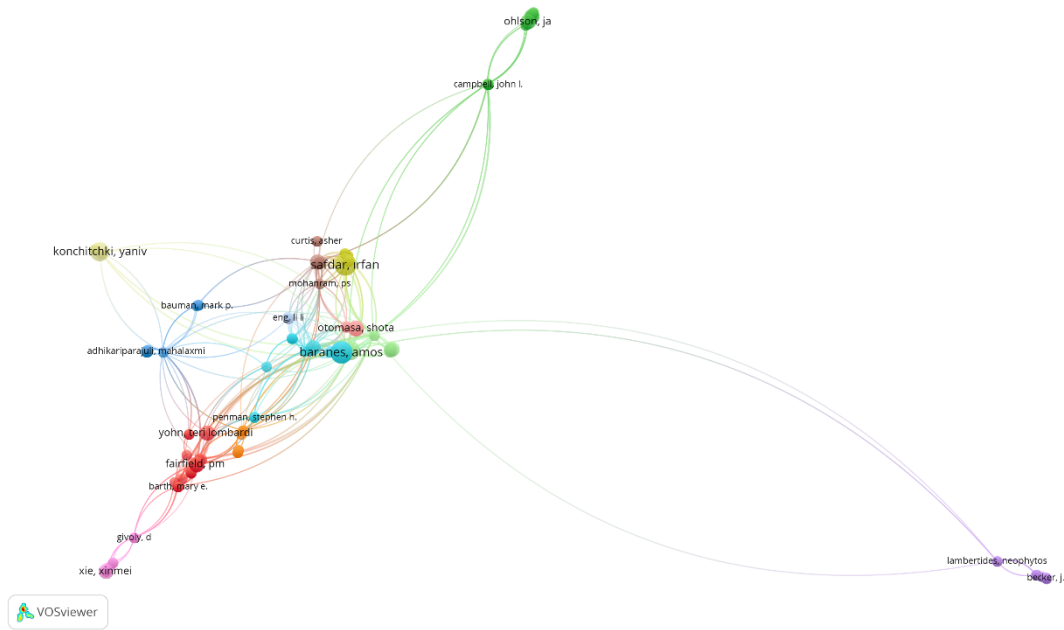
Şekil 1. Yazarların Ortak Çalışmalarını İfade Eden Yazar Bağları

Yazarlara Göre Atıf Analizi

Atıf ağlarını belirlemek amacıyla en az 1 yayın, en az 1 atıf ölçütüyle yazar atıf analizi için ağ haritası oluşturulmuştur. Aralarında bağlantı tespit edilen 139 birim ile gerçekleştirilen analiz sonucunda toplamda 13 küme, 504 bağlantı ve 573 toplam bağlantı gücü olduğu belirlenmiştir. Atıf sayısı en çok olan araştırmacılar 900 atıf ile Campbell Harvey, 900 atıf ile Yan Liu ve 900 atıf ile Heqing Zhu olduğu tespit edilmiştir.

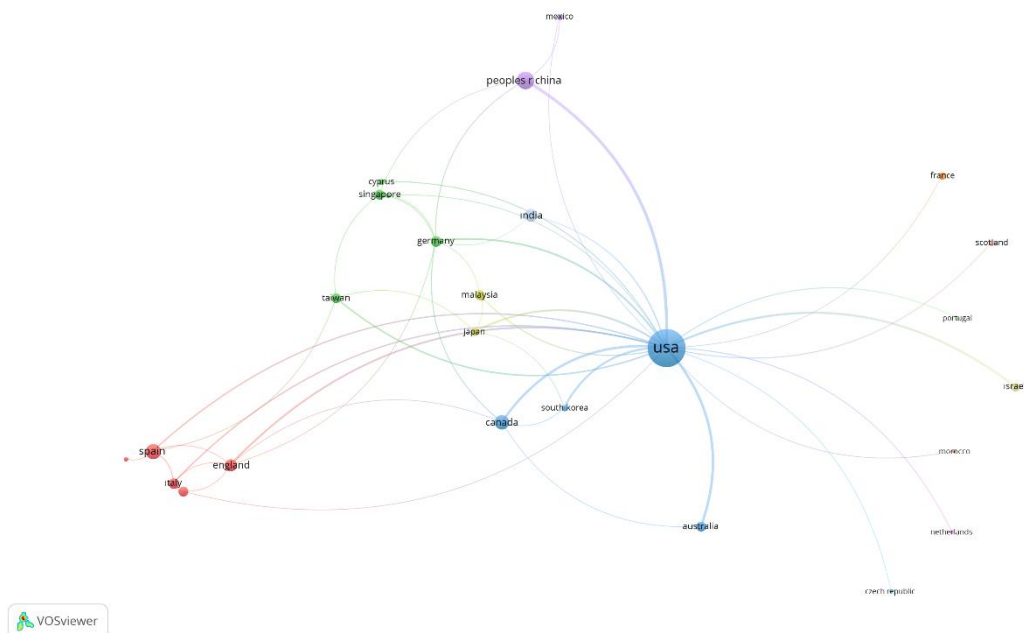
Şekil 2. Yazarların Atıf Bağları

Ülkelere Göre Atıf Analizi

Yayınların ülkelerine göre aldıkları atıflara dair ağ haritası oluşturmak üzere bir ülkenin en az 1 eser yayınlaması ve atıf alması ölçütü kapsamında aralarında ilişki olan 26 öge ile analiz gerçekleştirilmiştir. 13 küme, 48 bağlantı ve 151 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Atıf sayısının en fazla olduğu ülkeler ABD (5524 atıf), Almanya (692 atıf) ve Çin (415 atıf) olmuştur. Yayın sayısının en fazla olduğu ülkeler ise ABD (118 yayın), Çin (26 yayın) ve İspanya (20 yayın) olarak belirlenmiştir. Bağlantı gücü açısından ise sıralama ABD (123 bağlantı), Çin (24 bağlantı) ve Kanada (18 bağlantı) şeklinde gerçekleşmiştir.

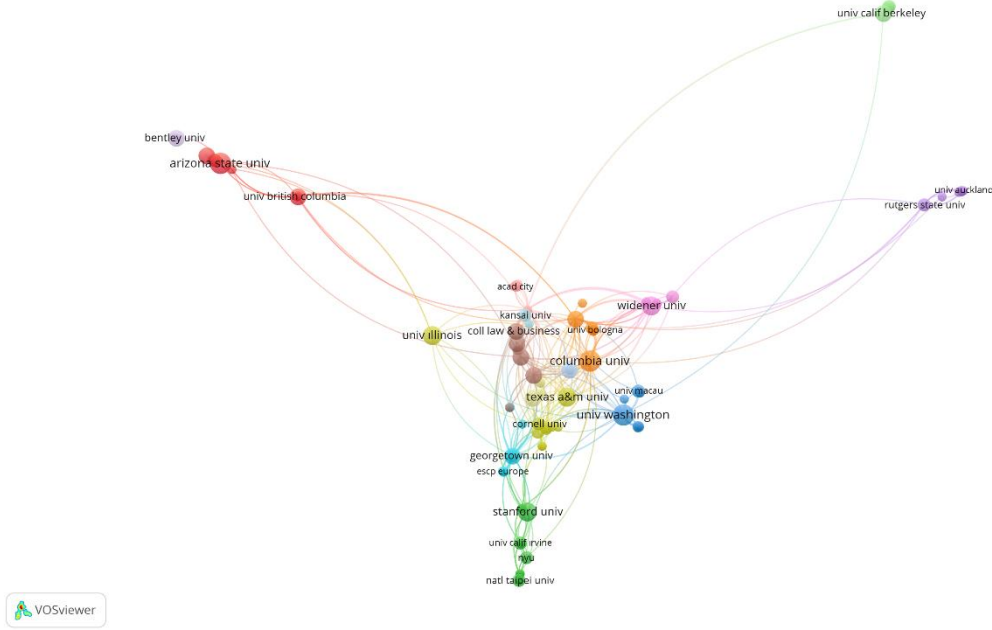
Şekil 3. Ülkelere Göre Atıf Bağları

Kurumlara Göre Atıf Analizi

Kurumlar arası atıflara göre ağ haritası oluşturmak amacıyla bir kurumun en az 1 eser yayınlaması ve atıf alması ölçütü kapsamında ilişkili olan 110 öge ile analiz gerçekleştirilmiştir. Resource Panel Govt Parliamentary (8 eser), Cfa Inst (7 eser), Univ Miami (7) çalışmayla temsil edilmektedir. En çok atıfı olan çalışmaların adres kurumları ise Duke Univ (957 atıf), Texas A&M Univ (935 atıf) ve Univ Oklahoma (900 atıf) şeklinde gerçekleşmiştir. Bağlantı gücü açısından kurumların sıralaması 52 bağlantı ile Univ Calif Berkeley, 41 bağlantı ile Columbia Univ. ve 39 bağlantı ile Univ. Chicago olarak tespit edilmiştir. Toplamda 15 küme, 342 bağlantı ve toplam bağlantı gücü 382 olarak tespit edilmiştir.

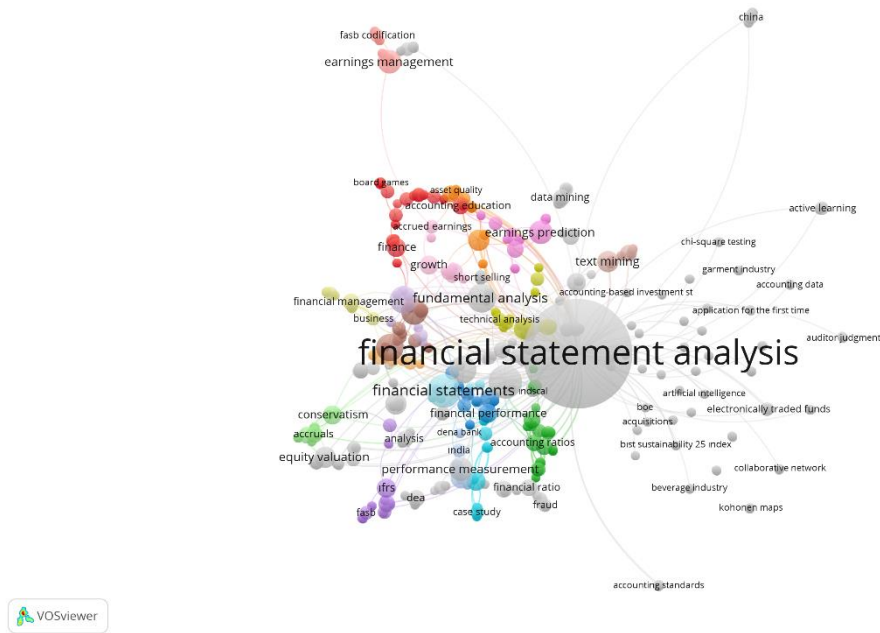
Şekil 4. Kurumlara Göre Atıf Bağları

Anahtar Sözcük Analizi

Mali tablo analizi ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde 125 tekrar ile financial statement analysis (mali tablo analizi), 12 tekrar ile financial ratios (finansal oranlar), 12 tekrar ile financial statement (mali tablolar), 8 tekrar ile ratio analysis (oran analizi) ve 9 tekrar ile fundamental analysis (temel analiz) kelimelerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Toplam bağlantı gücü bakımından da sıralama financial statement analysis, financial ratios, financial statement, ratio analysis ve fundamental analysis şeklinde gerçekleşmiştir.

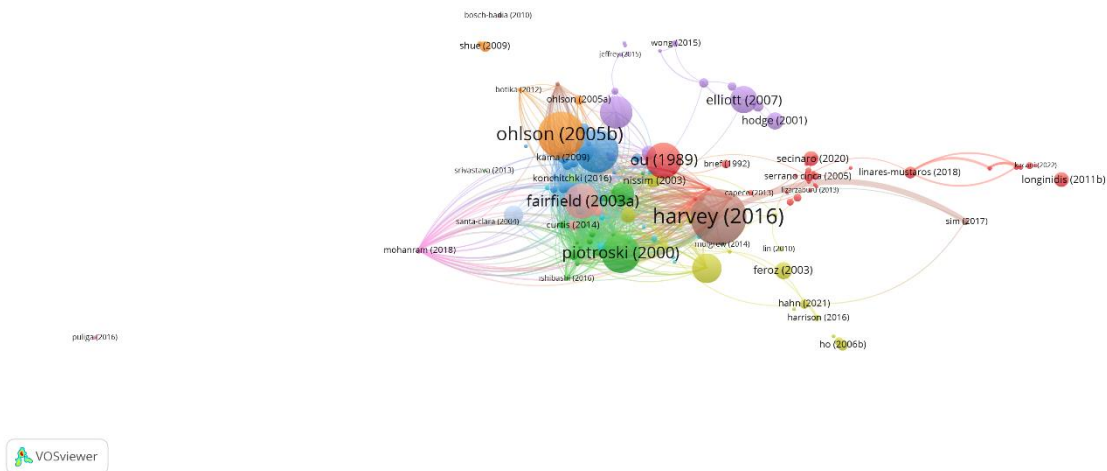
Şekil 5. En Sık Kullanılan Anahtar Kelime Bağları

Metinlerin Bibliyografik Eşleşme Analizi

Bibliyografik eşleşme, bağımsız iki kaynağın alıntılıdığı ortak bir çalışmaya atıf yapılması halini göstermektedir. En az 1 atıf almak ölçütüyle seçilen ve bağlantı olan 143 öge ile gerçekleştirilen analize göre 12 küme, 2046 bağlantı ve 5506 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. Aralarında en çok bibliyografik eşleşme bulunan araştırmalar 900 alıntı ile Harvey (2016), 632 alıntı ile Ohlson (2005b) ve 545 alıntı ile Givoly (2000) olmuştur. Toplam bağlantı gücünün en yüksek olduğu çalışmalar Harvey (2016), Soliman (2008) ve Jun (2022) şeklinde tespit edilmiştir.

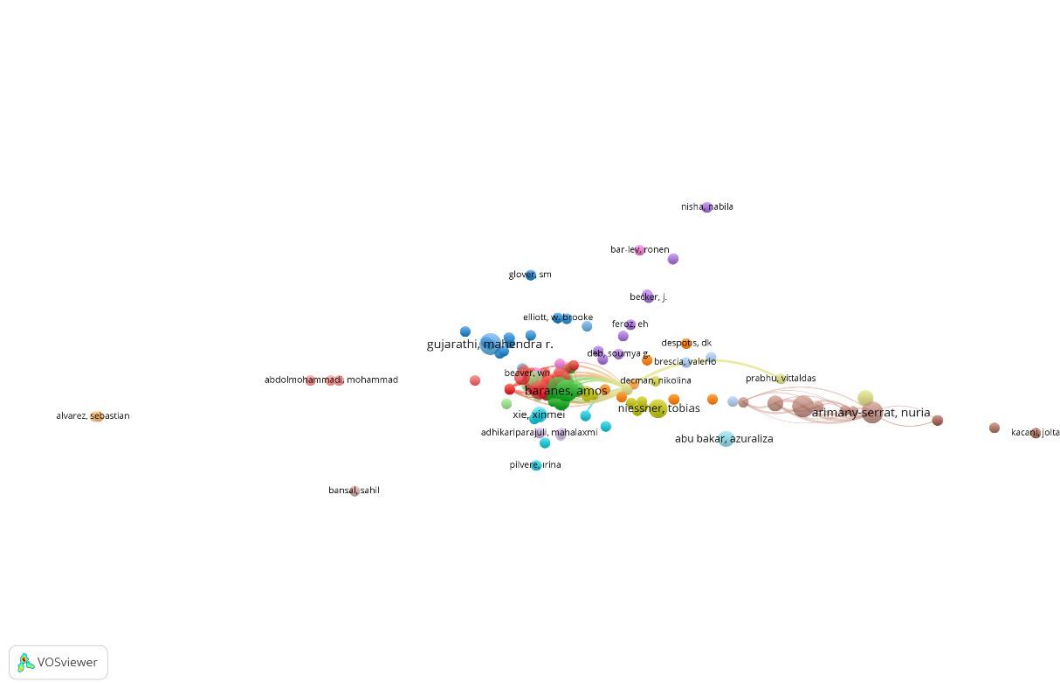
Şekil 6. Eserlerin Bibliyografik Eşleşme Bağları

Yazarların Bibliyografik Eşleşme Analizi

En az 1 eser yayınlamış ve 1 atıf almış olmak kriteri ile seçilen ve aralarında bağlantı bulunan 319 öge birim ile yapılan analize göre 17 küme, 9612 bağlantı ve 54896 toplam bağlantı gücü elde edilmiştir. En fazla bibliyografik eşleşme olan yazarlar 900 alıntı ile Harvey Campbell (6706 bağlantı gücü), 900 alıntı ile Liu Yan (6706 bağlantı gücü) ve 900 alıntı ile Heqing Zhu (6706 bağlantı gücü) şeklinde belirlenmiştir.

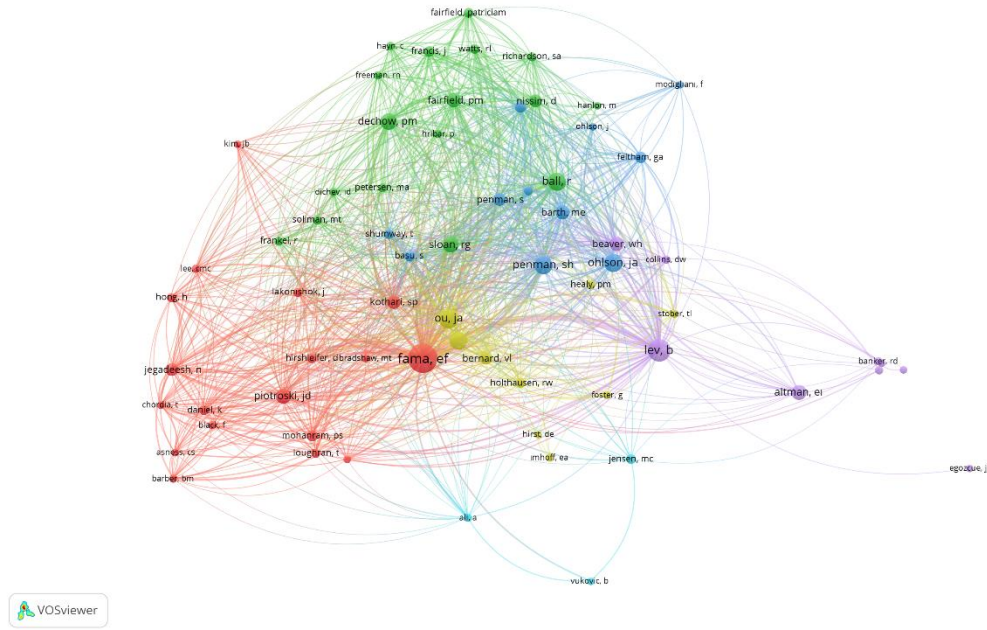
Şekil 7. Yazarların bibliyografik eşleşme bağları

Yazarların Ortak Atıf Analizi

Bir yayında atıf yapılan farklı kaynaklar co-citation (ortak atıf) olarak adlandırılır. Atıf sayısı minimum 10 seçilerek 67 öge üzerinden yapılan analize göre toplamda 6 küme, 1518 bağlantı ve 12000 toplam bağlantı gücü tespit edilmiştir. En fazla ortak atıf yapılan yazarlar EF Fama (142), B Lev (84) ve Ja Ou (63) olarak tespit edilmiştir.

Şekil 8. Ortak atıf yapılan yazarlar arası bağlar

SONUÇ

Rekabetin gittikçe daha da arttığı günümüz koşullarında mali tabloların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, işletmelerin hem mevcut durumunu değerlendirmesi ve hem de geleceğe yönelik öngörude bulunarak planlama yapabilmesi açısından önem arz etmektedir. İşletmelerin iç ve dış paydaşları işletmenin mali durumunu ve faaliyetlerinin başarı derecesini bilmek isterler. Söz konusu bilgiler ise mali tablolardan elde edilebilmektedir. Mali tabloların analiz teknikleri ile yorumlamaya hazır hale getirilmesi daha anlaşılır bilgilerin elde edilmesine neden olmaktadır. Ayrıca işletmelerin tüm alanlarda alacakları kararların doğruluk payı artmaktadır.

Çalışmanın amacı geçmişten bugüne kadar yapılmış olan mali tablo analizi araştırmalarının nicel bakış açısı ile incelenmesidir. 1980-2024 arası dönemdeki araştırmaların incelendiği çalışmada yapılan analizler sonucunda birtakım bulgulara ulaşılmıştır. Mali tablo analizi ile ilgili tüm kavramların ve bağlantıların ortaya konulması çalışmanın literatüre katkısı açısından önemli olacaktır.

Mali tablo analizi ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar üzerinden ortaya koyulan kavramsallaştırmalar ile ilgili 1980-2024 yıllarında farklı disiplinlerden 225 makale, 16 kitap bölümü, 10 editoryal yazı, 70 bildiri, 6 erken görünümde araştırma, 5 derleme, 15 kitap incelemesi ve 1 kitap türü çalışmaya ulaşılmıştır. Mali tablo analizi ile ilgili 319 çalışmanın yıllara göre dağılımları incelendiğinde, en fazla 2014 (28 çalışma), 2022 (22 çalışma) ve 2016 (21 çalışma) yıllarında olduğu; en fazla çalışma yapanların Chinhwee Tan, Thomas Robinson ve Nuria Arimany-Serrat olduğu görülmüştür. Araştırma alanları dikkate alındığında sıralama işletme finansmanı (168), yönetim (49), işletme (35), ekonomi (29) ve eğitim araştırmaları (21) şeklinde olmaktadır. Yazarlara ilişkin bulgular incelendiğinde en fazla atıf alan yazarların 900 alıntı ile Campbell Harvey, Yan Liu ve Nuria Arimany-Serrat olduğu görülmektedir. Ülkelere göre yayınlar incelendiğinde sıralamanın ABD (118), Çin (26) ve İspaya (20) şeklinde olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada kurumlara yapılan atıf sayıları incelendiğinde en çok atıf alan çalışmaların Duke Univ (957 atıf), Texas A&M Univ (935 atıf) ve Univ Oklahoma (900 atıf) kurumlarına ait olduğu

görülmektedir. Mali tablo analizi ile ilgili yayınlarda en sık kullanılan anahtar kelimelerin sırasıyla financial statement analysis, financial ratios, financial statement, ratio analysis ve fundamental analysis olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde daha önce mali tablo analizi kavramının bibliyometrik incelemeye dahil edildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. 1980’li yıllardan itibaren dikkat çekmeye başlayan mali tablo analizi konusundaki çalışmalar yıllar geçtikçe daha fazla literatüre girmeye başlamıştır. Gittikçe artan rekabet işletmelerin geçmiş ve mevcut durumlarının daha iyi anlaşılmasını ve analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Mali analiz kavramının bu denli önemli hale gelmesi çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmanın en önemli kısıtı sadece WOS Core Collection’da bulunan araştırmaların ele alınmasıdır. Daha sonra yapılacak çalışmalara Scopus, TÜBİTAK Ulakbim gibi diğer ulusal ve uluslararası veri tabanlarının dahil edilmesi sonuçların zenginleşmesine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKCANLI, Fatma, SOBA, Mustafa ve KESTANE, Ali (2013), “İMKB’ye Kote Edilmiş Havayolu Taşımacılığı Sektöründe Trend Analizine İlişkin Örnek Bir Uygulama”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6/3, 191-207.
- AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat (2003), Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara.
- AKGÜÇ, Öztin (2010), Finansal Yönetim (8. Baskı), Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- AKGÜÇ, Öztin (2011), Mali Tablolar Analizi (14. Baskı), Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- ANCARLI, Süleyman, Erhan, KARACA, Süleyman, Serdar ve BAŞCI, Eşref, Savaş (2023), “Blockchain Kripto Varlık Bitcoin Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz Web of Science Uygulaması”, Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi, 5(1), 44-72.
- AVAN, Esra (2023), Hastane Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansının Trend Analiziyle İncelenmesi, Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 1, 1-11.
- AYDIN, Nurhan, BAŞAR, Mehmet ve COŞKUN, Metin (2010), Finansal Yönetim, Detay Yayıncılık, Ankara.
- BAKIR, Hasan ve ŞAHİN, Cumhur (2009), Yöneticiler İçin Finansal Tablolar Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- BÜLÜÇ, Ferda, ÖZKAN, Okan ve AĞIRBAŞ, İsmail (2018), “Üniversite Hastanelerinin Finansal Performansının Trend Analiziyle Değerlendirilmesi”, 2. Uluslararası 12. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi, 11-13 Ekim 2018 Bodrum, Muğla.
- CEYLAN, Ali ve KORKMAZ, Turhan (2018), Finansal Yönetim Temel Konular, Ekin Yayınevi, Bursa.
- ÇİL, KOÇYİĞİT, Seyhan, BIYIK, Erhan ve ERTAŞ, Şermin (2022), “Özel Bir Sağlık İşletmesinin Finansal Performansının Trend Analizi ile Değerlendirilmesi”, Abant Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 165-180.
- ÇABUK, Adem (2013), Mali Analiz, (Ed. Saime Önce), Bölüm: Finansal Tablolar ve Mali Analiz, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3013, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1966, Eskişehir.
- DEMİR, Zekeriya (2022), “Türk Savunma Sanayi Şirketleri ile Defense 100 Şirketlerinin Trend Analizi İle Karşılaştırılması: Örnek Uygulama”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 168-195.
- DİRİK, Deniz, ERYILMAZ, İnan ve ERHAN, Tuğba (2023), “Post-Truth Kavramı Üzerine Yapılan Çalışmaların Vosviewer ile Bibliyometrik Analizi”, Sosyal Mucit Academic Review, 4(2), 164-188.
- EKŞİ, Hail, İbrahim (2010), “Firmaların Ölçekleriyle Krizden Etkilenme Düzeylerinin Karşılaştırılması: Tekstil Sektörü Örneği”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 4, 65-78.
- ELMAS, Bekir (2019), Finansal Tablolar Analizi (Geliştirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı), Nobel Yayınevi, Ankara.

- GÖÇER, Kenan (2015), “Mali Tablolar Analizi: Pendik Belediyesi Örneği”, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, Cilt: X Sayı: I, 139-161.
- KARAPINAR, Aydın ve ZAİF, AYIKOĞLU, Figen (2009), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Uyumlu Finansal Analiz, Gazi Kitabevi, Ankara.
- LAZOL, İbrahim (2010), Mali Analiz Uygulamaları, Ekin Yayınevi, Ankara.
- MAZMAN, İTİK, Ülkü (2021), “Mali Tablolar Analizi: Borsa İstanbul (BİST)’da Faaliyet Gösteren Bir Gıda İşletmesinde Uygulama (2015-2019)”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 80, 1641-1661.
- MÜNYAS, Turgay (2018), Finansal Yönetim ve Portföy Yönetim Teorisi, Bölüm: Finansal Tablolar ve Rasyo Analizi, Editör: Turgay Münyas, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- OMAĞ, Aclan (2014), “Yüzde Yöntemi ile Analiz ve Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 11; 65-82.
- ÖZARİ, Çiğdem ve DEMİR, EROL, Esra (2019), “Trend Analizi ve Gri İlişkisel Analiz Yöntemleriyle Finansal Performans Analizi”, Research Studies Anatolia Journal, Vol: 2, Issue: 5; 230-246.
- ÖZER, Özlem (2012), “Mali Tablolar Analizi: Bir Hastane Örneği”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı: 6, 183-199.
- SAVCI, Mustafa (2009), Mali Tablolar Analizi, Murathan Yayınevi, Trabzon.
- SEVİM, Şerafettin (2013), Mali Analiz, (Ed. Saime Önce), Bölüm: Finansal Tablolar ve Mali Analiz, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3013, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:1966, Eskişehir.
- TOPAK, Mehmet, Sabri., Finansal Tablolar Analizi Ekonometri, http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/ekonometri_ue/finansaltablolaranalizi.pdf, (17.10.2024).
- TOROSLU, M. Vefa ve DURMUŞ, Cem, Niyazi (2013), Finansal Tablolar Analizi, Kavramlar-Analiz Teknikleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.